

ד תשובה

פרשת במדבר, תשע"ו, מספר 1172

נשיאת הארון יונה בר מעוז

חוצים את הירדן, הכוהנים הם שנושאים אותו (יהו' ג:א-ח):

וַיִּשָּׂא אֶת-הָאֲרוֹן בְּיַמֵּי הַיָּם... וַיִּעָבְרוּ הַשֹּׁטְרִים בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה. וַיִּצְווּ אֶת-הָעָם לֵאמֹר: פְּרֹאֲתְכֶם אֶת אֲרוֹן בְּרִית-ה' אֶל-לְהִיכֶם וְהַפְּתִיחֵם הַלְוִיִּם וְנִשְׂאוּ אֹתוֹ וְאַתֶּם תִּסְעוּ מִמְּקוֹמְכֶם וְהִלַּכְתֶּם אַחֲרָיו... וַיֹּאמְרוּ: הַיְהוֹשֻׁעַ אֶל-הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ פִּי מִחֵר יַעֲשֶׂה ה' בְּקֶרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת. וַיֹּאמְרוּ: הַיְהוֹשֻׁעַ אֶל-הַפְּתִיחֵם לֵאמֹר: שָׂאוּ אֶת-אֲרוֹן הַבְּרִית וְעָבְרוּ לְפָנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת-אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לְפָנֵי הָעָם. וַיֹּאמְרוּ ה' אֶל-יְהוֹשֻׁעַ... וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת-הַפְּתִיחֵם וְנִשְׂאוּ אֲרוֹן-הַבְּרִית לֵאמֹר: כְּבֹאֲכֶם עַד-קִצְהָ מֵי הַיַּרְדֵּן בְּיַרְדֵּן תַּעֲמְדוּ.

בקטע הזה נודע לנו לראשונה בדרך אגב, מפי השוטרים, שהכוהנים הם שנושאים את הארון. לאחר מכן נזכר הדבר בפי יהושע, ורק בשלב מאוחר יותר אנחנו קוראים על אישור מפי ה', אבל גם הוא אינו מתייחס לעצם היתר הנשיאה ע"י הכוהנים, אלא מנחה היכן על הכוהנים נושאי הארון לעצור.

דרך התיאור הזו מחזקת את הסברה, שהכוהנים היו מורגלים לשאת את הארון כבר לפני כן, ולא היה בכך חידוש. בעת השהות במדבר, המעבר של הארון מכתפי הלוויים לכתפי הכוהנים היה סביר, שכן בעת מתן ההוראה הראשונה לנשיאת הארון היו רק שלושה כוהנים, ואי אפשר היה להטיל עליהם את התפקיד הקשה הזה. אך במשך ארבעים שנות הנדודים התרבו הכוהנים, וכיון שאף הם היו בני קהת משבט לוי,³ איש לא ראה בכך חריגה מדבר ה'.⁴ פרשנות ראשונה זאת של דבר ה', שמתאימה

חז"ל עמדו, בתלמוד הבבלי, על משגהו התמוה של דוד,¹ שציווה לשאת את ארון ה' בעגלה (שמו"ב ו), כנגד הצו המפורש בתורה, שבני קהת הלוויים יישאוהו בכתף (במ' ד:א-כ), אך אין הם מסבירים שם (סוטה לה ע"א) מה חשב דוד:

דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר: "זמרות היו לי חקיך בבית מגורי" (תה' קיט:נד). אמר לו הקב"ה: דברי תורה... אתה קורא אותן "זמירות"? הרניי מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעין אותו. לעומת זאת, מן הדיון באותה שאלה בתלמוד הירושלמי² עולה, שדוד התייעץ בחכמי דורו, ומשגהו היה שלא פנה לגדול שבהם, אחיתופל:

אחיתופל אדם גיבור בתורה היה; כתיב: "ויסוף עוד דוד את פל פחור ביישראל שלשים אלף" (שמו"ב ו:א) - רבי ברכיה בשם ר' אבא בר כהנא: תשעים אלף זקנים מינה דוד ביום אחד ולא מינה אחיתופל עמה... את מוצא, בשעה שבא דוד לשאת את ארון ברית ה', לא נשאו כתורה: "ויקרבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה" וגו' (שם:ג)... שלח דוד ואיתי לאחיתופל: אמר ליה: לית את אמר לי מה לדין ארונא דו טעון כהניא לרומא טריף לון לארעא טעון כהניא לרומא וטריף לון לארעא? אמר ליה: שלח שאול לאילין חכימיא דמניא.

כאשר דוד רואה שהארון מניף את הכוהנים למעלה וחובטם בקרקע וחוזר חלילה (אירוע זה לא נזכר בכתוב), הוא פונה בשאלה לאחיתופל לסיבת הדבר, ואחיתופל עונה לו בלגלוג: פנה לאותם חכמים שמינית ובהם התייעצת קודם.

לפי הירושלמי, אם כן, דוד נושא את הארון בעגלה חדשה מתוך שיקול דעת, ולא מתוך קלות ראש או שכחה, ובמאמר זה ננסה לבדוק מה יכלו להיות השיקולים של חכמי הדור שבהם נועץ דוד.

נשים לב, שההוראה החוזרת ומודגשת שהלוויים בני קהת בלבד יישאו את הארון בכתף, לא נשמרה כבר בדור שאחר מתן ההוראה. שכן כאשר יהושע ועם ישראל

³ כפי שנרמז באזכרה הראשונה שלהם בפרק ג' ביהושע: "והפתחים הלוויים".

⁴ לכך נוטה דעת הרמב"ם בספר המצוות: "והמצוה הל"ד היא שצונו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום. והוא אמרו יתעלה 'כִּרְעֵבְדָת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בְּכַתְּף יִשְׂאוּ' (במ' ז). ואע"פ שזה הצווי בא ללוויים בעת ההיא - אמנם היה זה למיעוט מספר הכהנים בזמן ההוא, כי אהרן הוא הראש, אמנם לדורות חייבין במצוה זו הכהנים והם ישאוהו". אך כבר השיג עליו רמב"ן בהשגותיו (שורש ג ד"ה וכן מה), וברור שאין הדברים חד-משמעיים לאור הנאמר בסוטה לג ע"ב: "תניא, אמר רבי יוסי: בשלושה מקומות נשאו הכהנים את הארון: כשעברו את הירדן, וכשסבבו את יריחו, וכשהחזירוהו למקומו". מסתבר לפי דעה זאת שהכוהנים לא נשאו את הארון בדרך קבע, אף שנחלקו המפרשים באיזה אירוע מדובר "כשהחזירוהו למקומו".

* גב' יונה בר מעוז לימדה במחלקה לתנ"ך ובלימודי יסוד ביהדות. היא עובדת בכירה במפעל מקראות גדולות "הכתר", שם היא עוסקת בהתקנת פירושי המפרשים.

**מאמר זה מוקדש לכל הנושאים תמיד את ירושלים בלבכם ומצפים לבניינה השלם במהרה.

¹ בוודאי שלא נעשה הדבר בזדון, שכן אז היה דוד ראוי להיענש ולא עוזה!

² סנהדרין פרק י', ב (דף כט טור א).

וכי לא התברר בחוש, שרצון ה' הוא שהארון יינשא בעגלה ולא בכתפי אדם? ככתוב: "וַיִּטֵּשׂ מִשְׁפַּן שְׁלוֹ אֶהָל שֹׁפַן בְּאֶדְם" (תה' עח:ו) - האדם שתמך בקדושה הכזיב, על כן עדיף עליו היצור התמים, שימלא את רצון ה' באמונה עמוקה יותר.

גם חכמי ישראל בדורות מאוחרים היו עשויים להסכים עם חכמי ישראל בימי דוד, לפי הדרך שבה פירשו את המילים "וַיִּשְׁרְנָה הַפְּרוֹת". פשטן של המילים הוא, שהפרות צעדו בלא כל הדרכה היישר לגבול ישראל, למרות ששמעו את העגלים שלהן גועים מאחוריהן. לעומת זאת פירשו חז"ל שהפרות שרו:

מאי "וישרנה"? אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: שאמרו שירה; ורב זוטרא בר טוביה אמר רב: שישרו פניהם כנגד ארון ואמרו שירה. ומאי שירה אמרו? אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: "אָז יִשִּׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמ' ט"ו). ור' יוחנן דידיה אמר: "וַיִּצְמַדְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בְּשֵׁמוֹ" (יש' י"ב). ור' שמעון בן לקיש אמר: מזמורא יתמא: "מְזֻמָּר שִׁירֵי לַה' שִׁיר חֲדָשׁ פִּי נִפְלְאוֹת עֲשֵׂה הוֹשִׁיעָה לּוֹ יְמִינוּ וְזָרְעֵךָ קִדְשׁוֹ" (תה' צ"ח). ר' אלעזר אמר: "ה' מְלֶכֶךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים" (תה' צ"ט). ר' שמואל בר נחמני אמר: "ה' מְלֶכֶךְ גְּאוֹת לְבָשׁ" (תה' צ"ג). ר' יצחק נפחא אמר: רוני רוני השיטה, התנופפי ברוב הדרך, המחושקת בריקמי זהב, המהוללה בדביר ארמון, ומפוארה בעדי עדיים (בבלי עבודה זרה כד ע"ב).

אנו רואים אפוא, שהחכמים שמו בפי הפרות שירה נשגבה מאד שמהללת ומשבחת את ה', מעל ומעבר לכל מה שכוהנים-סבלים היו אומרים!

אם כנים דברינו, מדוע לא נשאה הדרך הזאת חן בעיני ה' בימי דוד? נראה שדוד שגה בסמכו על שיקול דעת של אדם, בשעה שעמדו לפניו שתי דרכים נוספות לבחון מה הוא רצון ה' באמת: אורים-ותומים ונביאים. שני האמצעים הללו היו זמינים לו, שכן נועץ בהם במהלך דרכו אל המלוכה, אך בעניין נשיאת הארון לא ראה לנכון לעשות זאת.

לזכות דוד ייאמר שהוא למד לקח ממשגהו בעניין זה, וכאשר חשב לבנות בית קבע לארון ה', במקום אוהל המשכן, נועץ בנביא (שמו"ב ז). אך אז קיבל הדגמה נוספת לקביעה "פי לא מִחֻשְׁבוֹתֵי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דְרָכֵיכֶם דְרָכֵי נְאֻם ה'" (יש' נה:ח). התוכנית האלוקית הייתה שהמקדש, בית התפילה לכל העמים, ייבנה רק על ידי מלך שידיו מעולם לא אחזו בחרב המלחמה נגד עם כלשהו.

מכאן שאל לו לאדם, ולו הנבון ביותר, לסמוך על שיקול דעתו בבקשו לדעת מה ה' רוצה ממנו, אלא עליו לנהוג לפי הצו: "וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשׂוֹת פְּאֻשׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לֹא תִסְרוּ יְמִין וּשְׂמָאל" (דב' ה:כט).

את דבר ה' לנסיבות המשתנות, הייתה יכולה להוות פתח לשינויים נוספים מאוחר יותר.

אין הכתוב אומר דבר על הדרך שבה יצא ארון ה' לשדה הקרב בימי עלי (שמו"א ד'), לאחר שלוש מאות ששים ותשע שנים שבהם לא טולטל⁵. כל שאנו יודעים עליו הוא שליווהו חפני ופינחס הכוהנים בני עלי, ולא ברור אם הם נשאוהו בכתף או שרק שמרו לבל תיפגע קדושתו. מכל מקום, ברור שעקב נפילת ארון ה' בשבי הפלשתים נוצר משבר עמוק בעם ישראל, וכל התפיסות הקודמות על הארון התערערו. ארון שאמנם נושא בתוכו את הלוחות הכתובים בידי אלוקים, אך עתה אינו יכול להגן על עצמו מערל וטמא - האם עדיין עומד הוא בקדושתו הראשונה? גם כאשר חזר הארון משדה פלשתים בדרך מופלאה, לא היה בכך כדי לתקן את הפגיעה במעמדו בעיני העם. ביטוי לכך נתנו חז"ל כשהסבירו מה היה חטאם של אנשי בית שמש שראו בארון ה' (בבלי סוטה לה ע"א-ע"ב):

"וַיִּדְּ בְּאֶנְשֵׁי בֵּית שֹׁמֵשׁ פִּי רָאוּ בְּאֶרֶן" (שמו"א ו:יט) - משום ד"ראו" ו"יד"? רבי אבהו ורבי אלעזר; חד אמר: קוצרין ומשתחיים היו, וחד אמר: מילי נמי אמור: מאן אמריך דאימריית, ומאן אתא עלך דאיפייסת.

רש"י פירש מה אמרו, או חשבו, אלה שהמשיכו לקצור כאילו לא התרחש לעיניהם פלא בהגעת הארון: "מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת את עצמך מן השבייה, ועתה מי מפייסך כשנתפייסת לבוא מאליו?". גם לאחר שהכה הארון באנשי בית שמש לא תוקן מעמדו בעיני העם. אדרבה, אנחנו רואים שהארון נדחק לשוליים, ואין אנו מוצאים שמקומו מהווה מוקד משיכה להמון העם או למלך.

עתה היה על דוד להחליט איך להחזיר את הארון לרום מעמדו: האם הלווים הם שיישאוהו? אין הדבר ראוי, שהרי הכוהנים תפסו את מקומם במעבר הירדן, ואם בכבוד בשר ודם חל העיקרון של "מעלין בקודש ואין מורידין"⁶, על אחת כמה וכמה כשמדובר בכבוד שמים. האם הכוהנים יישאוהו? כיוון שהליווי הכוהני בימי עלי לא היה בו כדי להגן על הארון, והייתה בכך אף אמירה בוטה של ה' כנגד הכוהנים שסרחו, היה חשש שאין זאת הדרך הראויה⁷ לעומת זאת, בנסיבות החדשות שנתגלגלו מאז ימי המדבר, מסתבר שתמימות בעלי החיים טובה בעיני ה'. הן הפרות מילאו את רצונו בלי כל חשבונות של תועלת או רדיפת כבוד, ואפילו כנגד האינסטינקטים הראשוניים ביותר שלהן:

וַיִּקְחוּ שְׁתֵּי פְרוֹת עֲלוֹת וַיֹּאסְרוּם בְּעִגְלָה וְאֶת-בְּנֵיהֶם כְּלוּ בַבַּיִת... וַיִּשְׁרְנָה הַפְּרוֹת בְּדֶרֶךְ עַל-דֶּרֶךְ בֵּית שֹׁמֵשׁ בְּמִסְלָה אֶחָת הֵלְכוּ הֵלֶךְ וַנְּעוּ וְלֹא-סָרוּ יְמִין וּשְׂמָאוֹל (שמו"א ו:י-יב).

⁵ על פי תוספתא זבחים יג, ו.

⁶ זאת הייתה הטענה כשהחזירו את רבן שמעון בן גמליאל לנשיאות לאחר פרק זמן שבו מילא ר' אלעזר בן עזריה את התפקיד, וחששו לפגוע בכבודו אם יורידוהו ממעמדו, כמסופר בבבלי ברכות כח ע"א.

⁷ יש לשים לב שלפי המסופר בספר שמואל אין הכוהנים נזכרים בשתי העלאות הארון. גם בספר דברי הימים א (פרק יג ופרק טו), ששם הכוהנים נזכרים, אין להם כל תפקיד ייחודי.

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע

הדף מופיע באינטרנט באתר המידע

של אוניברסיטת בר-אילן

כתובת: <http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת המייל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' עמוס פריש
עורכת לשון: רחל הכהן שיף